

## **ГРЕНДИШ СЕРГІЙ СТАНІСЛАВОВИЧ**

Міжнародний гуманітарний університет

### **СОМАТИЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ**

В умовах науково-технічного прогресу, розвитку генної інженерії, медицини та біомедицини людська цивілізація розвивається стрімкими темпами, а тому виникає необхідність приведення нормативно-правової бази у відповідність до тих реалій, які склалися у світі. З ХХ ст. розпочався небачений раніше стрибок у розвитку людської цивілізації, що не могло не позначитися й на самій людині та на її правах. Раніше людина змінювала світ навколо себе, але порівняно нещодавно вона отримала можливість змінювати себе, точніше, свою фізичну субстанцію – тіло. Оскільки право – один із найважливіших соціальних регуляторів, то перед ним постав виклик – соматичні права й безліч питань. Зважаючи на можливі негативні наслідки, чи є доцільним надання таких прав людям? Які механізми потрібно створити для реалізації соматичних прав? [1, с. 47].

Етимологічно поняття «соматичний» («соматичні») походить від грецького слова “soma” – «тіло». Тобто мова йде про групу прав людини, які пов'язані з її можливістю самостійно розпоряджатися своїм тілом.

Серед соматичних прав людини виділяють такі:

- право на смерть (свобода людини свідомо та добровільно припинити своє життя обраним та доступним для неї способом (евтаназія або суїцид));
- права людини щодо її органів і тканин (трансплантація, права донорів та реципієнтів);
- репродуктивні права людини (позитивного характеру – штучне запліднення, негативного характеру – аборт, стерилізація, контрацепція);
- право на зміну статі (з чоловічої на жіночу і з жіночої на чоловічу) [2, с. 267].

У ряді країн світу в даний час формується відповідна нормативно-правова база в галузі біотехнологій, біомедицини, біоетики. Зростає число міжнародних документів у зазначеній галузі, які держава визнає для себе обов'язковими або які є бажаними для визнання. В Україні стали проводити конференції, семінари, круглі столи (міжнародні та республіканські), присвячені питанням трансплантації органів, взаємовпливу етики, релігії, медицини, так чи інакше пов'язані з реалізацією соматичних прав. У зв'язку з цим новим напрямком в юридичній науці стає вчення про соматичних правах. У даній сфері

переплелися воедино проблеми нових можливостей науки і розвитку права (його успіхи і недоліки, прогалини, інші дефекти) [3, с. 48].

Правове регулювання соматичних прав у міжнародному полі набирає суттєвих обертів. Так, Рада Європи та Європейський Союз як регіональні міжнародні організації виробили стандарти щодо захисту прав людини та розвитку біомедицини. ЄСПЛ у своїй практиці демонструє виважену позицію щодо права завершення життя людини, щодо питання репродуктивної медицини, процедури запліднення *in vitro*, стерилізації, трансплантації, одностатевих стосунків і права на аборт. Суд, ухвалюючи рішення, звертається до тих міжнародних документів, які безпосередньо регулюють у Європі соматичні права та пов'язані з ними суміжні інститути: Конвенції Ради Європи з прав людини та біомедицини 1997 р., Рекомендації Ради ЄС від 29 червня 1998 р. «Про придатність донорів крові та плазми і просіювання донорської крові в Європейському співтоваристві» (98/463/ЄС), Директиви 2004/23/ЄС від 31 березня 2004 р. «Про встановлення стандартів якості та безпеки для донорства, закупівлі, тестування, обробки, збереження, зберігання і розповсюдження людських тканин і клітин». В Україні соматичні права перебувають на первинному етапі свого становлення, фактично зводяться до суворой заборони евтаназії та репродуктивного клонування. Тому слід приділити максимальну увагу захисту соматичних прав у національному полі, адже маємо міжнародні стандарти, які слід використовувати для розбудови застарілих нормативних актів. Не можна не звертати увагу на те, що сурогатне материнство є «певним шляхом» для пар, які не можуть мати дітей; донори крові та її компонентів потрібні дедалі більше у зв'язку з її нестачею; трансплантація органів в Україні вже стає звичайним явищем [4, с. 223].

### **Список використаних джерел**

1. Мустафаєва С. М., Дерев'янка С. С. Концепція соматичних прав людини та її загальна характеристика. *Юридичний науковий електронний журнал*. С. 47–49.
2. Попович Т., Шаварин А. Сутнісне наповнення четвертого покоління прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 266–271.
3. Громовчук М. В. Закріплення соматичних прав в міжнародних нормативно-правових актах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. Том 63(2021). С. 46–50.
4. Біла-Кисельова А. А. Міжнародні стандарти щодо захисту «somatic rights of human». *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 3. С. 219–224.

*Науковий керівник: д.ю.н., доцент, завідувачка кафедри Андрейченко С. С.*